

Üniversitelerimizde Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri

Yrd. Doç. Dr. Binnur YEŞİLYAPRAK
Gazi Üniversitesi

Özet - Üniversitelerimizde Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetlerini düzenleyen ve 3 Şubat 1984 tarihinde yürürlüğe giren yönetmeliğin yayınlanmasının üzerinden on yıla yakın bir süre geçmiştir. Bu yazıda halen sürmekte olan uygulamanın genel bir değerlendirmesi yapılarak, aksaklıkların nedenleri ortaya konulmaya çalışılmış ve yeni düzenlemeler için yönlendirici bir işlev taşıyabileceği düşüncesi ile ilgili görüş ve önerilere yer verilmiştir.

Summary- The Guidance and Counseling Services in Our Universities

Approximately, ten years have elapsed since the publication of the University Psychological Counseling and Guidance Services act 1984 came into force. In this article, first, I attempted to present a general assessment of the presently existing conditions of and an exploration of the factors causing the deficiencies in the practice of the university level psychological counseling and guidance services in Turkey; and then, a set of propositions and suggestions for the future endeavors in the direction of introduction of new organizational and operational frameworks for improving level of quality of those services in practice.

Giriş

Üniversitelerimizde Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri 1965'ten sonra verilmeye başlanmıştır. Mediko-Sağlık Merkezlerinde, Danışma Servislerinde ya da Danışma ve Rehberlik Merkezlerinde yürütülen bu hizmetlerin yetersizliği ve sınırlılığı yetkililerce ve uzmanlarca sık sık dile getirilmiştir (Tan 1975, s. 44; Özgüven 1974, s. 110; Ergil 1983 s. 32-33).

Bu hizmetler, son olarak 1983-84 öğretim yılında Yüksek Öğretim Kurulu tarafından ele alınarak yeni bir düzenlemeye gidilmiştir. Bu yeni düzenlemeyle, her üniversitede kurulacak "Mediko-Sosyal, Sağlık, Kültür ve Spor İşleri Dairesi"nce öğrencilere "Kişilik Hizmetleri" kapsamına giren hizmetlerin verilmesi 2547 sayılı kanunun 46. ve 47. maddeleri uyarınca hükme bağlanmıştır (Resmi Gazete, 18301). Çıkarılan yönetmelikte, her üniversitede kurulan bu dairede yürütülecek başlıca hizmet alanları; (a) Sağlık Hizmetleri, (b) Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri, (c) Sosyal Hizmetler, (d) Kültürel Hizmetler ve (e) Spor Hizmetleri olarak belirlenmiştir.

Buna göre, yönetmelikte "Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri" (madde 14) ayrı bir hizmet grubu olarak ele alınmış ve kapsamına giren hizmetler belirtilmiştir. Ayrı servisler olarak organize edilmese de bu hizmetler incelendiğinde "Oryantasyon (Duruma Ağırtırma)", "Tanıma", "Bilgi Verme", "Yönelme, Yerleştirme ve İzleme", "Psikolojik Danışma" servis-

lerince yürütülecek ve bu alanlarda üniversite öğrencilerinin ihtiyaç duyabileceği birçok hizmeti kapsadığı görülmüştür. Bu yönetmelik yayınlandığı 3 Şubat 1984 tarihinde yürürlüğe girmiş ve uygulamaya konulmasının üzerinden 10 yıla yakın bir süre geçmiştir. Ancak yapılan durum değerlendirme çalışmaları, bu merkezlerin kendilerinden beklenen hizmetleri sunmada yetersiz kaldığı ve işlerlik kazanamadığını ortaya koymaktadır (Kulaksızoğlu, 1989; Şahin ve ark. 1989; Gülerce, 1989; Yeşilyaprak, 1989).

Nedenler

Bu dairelerin kendilerinden beklenen işlevleri yerine getirememesinin nedenlerini saptamaya çalıştığımızda şu gerçekler ortaya çıkmaktadır:

1. Kanun ve yönetmelik düzeyindeki bu olumlu yaklaşım üniversiteler bazında bir takım aksamalar ve engellerle karşılaşmıştır. Birinci sorun, üniversitelerin bu konu ile ilgili ön hazırlıklarının ve bilgi birikimlerinin yetersiz oluşudur (Çağlayan, 1989). Özellikle, eğitim kurumlarında bu hizmetlerin amaç ve işlevleri yöneticilerce bilinmezse bu çalışmalardan verim alınması mümkün görülmemektedir (Kulaksızoğlu, 1989).

2. Birçok çocuk üniversite, tüm birimlerinin toplandığı bir kampüse sahip olmadığı için hizmetlerin tüm öğrencilere ulaşabilir olması güçleşmektedir (Tan, 1989). Hizmetlerin daire içinde Üniversitelerinin yapısı ve özelliklerine göre fonksiyonel bir şekilde

örgütlenmemiş olması, öğrencilerin ulaşabileceği ve benimseyebileceği bir yapıya kavuşturulamamış olması (Kulaksızoğlu, 1989; Yeşilyaprak, 1989) nedenler arasındadır.

3. Üniversitelerde bu daire başkanları genellikle hekim olmak veya psikolojik danışma dışındaki bir meslek grubundan gelmektedir. Yöneticinin formasyonuna göre faaliyetlerden bir kısmı diğerlerine göre daha baskın olarak yürütülebilmektedir. Daire başkanı hekim olduğunda üniversitelerdeki sağlık sorunlarına daha çok önem verilirken diğer hizmetler ihmal edilebilmektedir (Kulaksızoğlu, 1989).

4. Önemli bir grup neden ise bu hizmetleri yürütecek personel ile ilişkilidir. Öyle ki bu dairelerde yetişmiş profesyonel personel yokluğu ve bir personel yetiştirme politikasının bulunmaması sorunların temel kaynaklarından biridir (Özgüven, 1989). Yeterli uzman personelin olmayışı yönetmelikte belirlenen hizmetlerin kayıt üzerinde kalmasının en önemli nedenlerinden biridir (Çağlayan 1989; Yeşilyaprak, 1989).

Ayrıca bu hizmetlerin sorumluluğunu yüklenen çeşitli personelin nitelikleri de belirlenmemiştir. Bu birimlerde çalışan uzmanların kendilerinden beklenen rol ve görevleri yerine getirecek bilgi ve donanımdan yoksun olmaları ya da böyle bir formasyona yönelik uygun bir eğitim almamış olmaları bir dezavantajdır (Erkan, 1989; Acar, 1989; Yeşilyaprak, 1989).

5. Bir diğer neden ise, bu dairelerin hizmetleri yürütebilmek için fiziki kapasite, donanım, araç-gereç yönünden istenilen düzeyin çok altında koşullara sahip olmasıdır (Yeşilyaprak 1989). Sonuç olarak bu daireler yönetmelikte belirlenen çeşitli hizmetler yerine sadece kendilerine yardım almak üzere başvuran öğrenciye bireysel psikolojik danışma yapma ile sınırlı kalarak pasif bir durum benimsemiştir. Tüm öğrencilere yönelik olan oryantasyon, bilgi verme, yönlendirme, geliştirme vb. hizmetleri sunma çalışmalarına genellikle girişilmemiştir. Böylece bu daireler, bu alanda çok sınırlı sayıda üniversite öğrencisine hizmet vermekten öteye gidememiştir. Öyle ki bir yıl içinde psikolojik danışma yardımı almak üzere bu dairelere başvuranların sayısı, toplam öğrenci sayısına oranlandığında Ankara'daki üniversitelerde %1 ile 5 arasında değişmektedir (Yeşilyaprak, 1989). Bu daireleri psikolojik danışma ve rehberlik alanında daha aktif ve yeterli düzeyde hizmet vermek için çaba harcamaya zorlayamayacak denli düşük olan bu talep dikkate alınmaya değer bir noktadır.

Nedenlerin saptanması olduğu kadar, bu alanda üniversite öğrencilerinin beklentilerini belirlemek de hizmetleri yeterli düzeye getirebilme çalışmalarında yönlendirici bir işleve sahiptir. Yapılan bazı araştırma sonuçlarına göre; öğrencilerinin %92'si üniversitelerde Psikolojik Danışmanlık Merkezi olmalı (Güllerce, 1989) derken, %89.2'si böyle bir merkezin varlığını önemli görmekte (Şahin ve ark. 1989), yine %74'ü psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerini

üniversite eğitiminin ayrılmaz bir parçası olduğuna inanmaktadır (Doğan, 1989).

Öğrenciler genel olarak üniversitelerdeki Psikolojik Danışma Rehberlik Merkezlerinden "mesleki" hedefler başta olmak üzere "akademik" ve "maddi" konularda yardım, rahatsız edici bazı "psikolojik belirtilerin azaltılması", "kişilerarası ilişkiler", "cinsel sorunlar" "benlik ve kimlik gelişimi" konularında yardım beklemektedirler (Şahin ve ark. 1989).

Sonuç ve Öneriler

Sonuçta şöyle bir saptamaya ulaşıyoruz: Üniversite öğrencilerinin bu hizmetlere ihtiyaç duyduğu ve bunlara ilişkin bazı beklentileri olduğu halde, bu hizmetler istenilen düzeyin çok gerisinde kalmaktadır. O halde şu soruyu sorma zamanı gelmiştir: Üniversitelerde bu hizmetler nasıl olmalıdır? Nasıl daha yeterli bir düzeye getirilebilir?

Üniversitelerde bu hizmetlerin örgütlenişine ilişkin çeşitli yaklaşım ve modeller önerilmektedir. Bu çalışmalar incelendiğinde önerilerin 3 kategoride toplanabileceği görülür.

(a) Üniversite Bünyesinde Merkezi Örgütlenme:

Tan (1989)'ın önerdiği ve Marmara Üniversitesinde uyguladıkları Koordinatör-Müdür-Danışma kurulu üçgenine bağlı birimlerden oluşan örgüt modeli ile Bilkent Üniversitesinde uygulanan "Psikolojik Danışma, Rehberlik ve Araştırma Merkezi" modeli, halen yönetmelikle yürürlükte olan "Mediko-Sosyal, Sağlık, Kültür ve Spor İşleri Dairesi" uygulamasından farklı olan iki uygulamadır.

Ayrıca bu konuda diğer ülkelerde geliştirilen, ülkemizde uygulamaya konmamış çeşitli modeller de mevcuttur. Örneğin Erkman (1989) tarafından tartışılan "Eksiklikleri Giderme modeli" ile "Yetenekleri-Güçleri Geliştirme Modeli", Çulha (1989) tarafından önerilen "Kültürlerarası Uyum Modeli", Aydın (1989) tarafından sunulan "Hücre" "Piramit" ve "Matris" modellerinden yararlanılarak düşünülmüş "Çok Boyutlu Bir Yaklaşım" modeli bunlardan bazılarıdır.

Bu modellerin Türk Eğitim sistemi içinde birbirinden çok farklı koşullar ve özellikler taşıyan üniversitelerimize ne derece uygun olduğu tartışmaya açıktır. Uygulanan ilk iki model ise henüz belli bir yeterliliğe ulaşıp işlerlik kazanmamış ve değerlendirilmesi yapılmamıştır.

(b) Fakülte Düzeyinde Örgütlenme:

Bu hizmetlerin yürütülmesinde dikkat çeken diğer bir görüş ise hizmetlerin fakülteler düzeyinde örgütlenerek yürütülmesidir (Özdoğan, 1989; Çağlayan, 1989; Kulaksızoğlu, 1989). Her fakültenin kendi psikolojik danışma ve rehberlik merkezini kurması düşüncesinin (personel, yer, fiziksel olanaklar vb. koşullar dikkate alındığında) Türkiye koşullarında pek geçerli bir görüş olarak değerlendirilemeyeceği açıktır. Çünkü üniversitede tek bir merkez için bile yeterli uz-

man, personel, fiziki kapasite, yer ve donanım sağlanamadığı koşullarda her üniversitede 10-15 merkez (fakülte sayısı kadar) açmak ve yeterli düzeye getirmek bir hayal gibi görülmektedir.

(c) Bu alandaki önerilerin bir kısmı ise örgütlenmeden ziyade; hizmetlerin neler olması, hangilerine öncelik verilmesi, benimsenmesi gereken ilkeler, genel yaklaşım, personelin nitelikleri gibi konularda yoğunlaşmıştır (Gülerce, 1989; Acar, 1989; Erkan, 1989; Özgüven, 1989; Kepçeoğlu, 1989). Kuşkusuz bütün bu öneriler hizmetlerin yeterli düzeye ulaşmasında katkı getirebilecek nitelik ve değerdedir. Ancak uygulanabilirlik koşullarına açıklık getirilmelidir.

İncelenen bütün bu görüşlerin ışığında üniversitelerde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde şöyle bir yol izlenmesi önerilebilir:

1. Aşama; "Amaçların Saptanması":

Bu hizmetlerin en genel amacının öğrencinin kendi gerçekleştirmesine yardım olduğu kabul edilmekle birlikte bu nihai amaca ulaşılacak amaçlar nelerdir? Bu konuda uzmanların önerdiği birbirinden az çok farklı görüşler bulunmaktadır. Bazıları "akademik", bazıları "mesleki", bazıları ise "kimlik gelişimi" gibi amaçlara ağırlık vermektedir. Her üniversite sahip olduğu öğrencilerin niteliklerine, ihtiyaç ve beklentilerine, yateştirmeyi hedeflediği kitlenin özelliklerine göre kendisi için bu hizmetlerin amaçlarını belirlemesidir.

2. Aşama "Hizmet Çeşitlerinin Saptanması":

Amaçlara ulaşmak için ne gibi faaliyetler yapılmalıdır? Öğrencilere hangi hizmetler sunulmalıdır? Bu hizmetlerde hangi işlevler ağırlık taşınmalıdır: Koruyucu-önleyici işlev, geliştirici, ya da iyileştirici işlev vb. gibi...

Bu hizmetler belirlenirken üniversitenin yapısı ve özellikleri, fiziki ve maddi olanakları, koşulları ve sınırlılıkları, personel, yönetim kadrosu vb. yönlerden durum ortaya konmalı ve mevcut olanakların amaca yönelik olarak en iyi şekilde değerlendirilmesine ve geliştirilmesine çalışılmalıdır.

3. Aşama; "Uygulama ve Yürütme Planının Geliştirilmesi":

Hizmetlerin uygulanmasında temel anlayış ve benimsenecek ilkelerden tutun da kısa ve uzun vadeye yönelik olarak yapılacak faaliyetlerin, önceliklerin belirlenmesi, ne zaman, nasıl başlanıp sürdürüleceği, uygulamaları yürütecek uzman, yönetici ve akademik personel, yardımcı personelin görev ve sorumlulukları, eşgüdümün nasıl sağlanacağı, denetleme ve değerlendirme gibi hususları kapsayan uygulamaya dönük bir plan ayrıntılarıyla hazırlanmalıdır.

Bunun sağlanması için her üniversitede bir rektör yardımcısının sorumluluğunda o üniversite bünyesindeki fakültelerden ve diğer ilgili birimlerden konu ile ilgili uzman ve yetkililerin katılacağı bir komisyon kurulmalı ve görevlendirilmelidir.

Bu komisyon tarafından-hizmetlerin örgütlenmesi ve yürütülmesinde- dikkate alınmasında yarar görülen bazı görüş ve öneriler ise şu şekilde sıralanabilir.

1. Üniversitelerde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri Öğrenci Kişilik Hizmetleri (ÖKH) adı altında toplanan, gencin her yönüyle tüm olarak gelişimine ve eğitimden en etkin bir biçimde yararlanmasına ortam sağlamaya yönelik hizmetlerin bir parçasıdır. Her parça bütüne göre anlam kazandığına göre hizmetlerin tümünün birbirini destekleyici ve tamamlayıcı bir yapıya kavuşturulması gerekir. Ancak bu niteliğin sağlanması hizmetlerin tümünün aynı yerde ya da tek bir merkezden yürütülmesine bağlı değildir. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetlerinin, Ö.K.H.'nin bir yönü, bir parçası olduğu anlayışı benimsenerek ayrı bir merkez ya da daire halinde organize edilebilir. Ancak diğer hizmetlerle koordinasyonu sağlanmalıdır. Burada vurgulanmak istenen nokta; öğrencinin bir bütün olduğu görüşünden hareketle onun fiziki, sosyal, kültürel ve psikolojik gelişimlerden hiç bir yönünün ihmal edilemeyeceğidir.

2. Öğrencilerde gördüğümüz kişisel ve sosyal birçok yetersizlik sadece onlardan değil, içinde yaşadıkları sistemin koşullarından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle üniversitenin bir çok sorunu doğal olarak bu sistemi olumsuz etkilemektedir. Üniversitedeki "fiziki ortam", "personel ortam" ve "araç-gereç ortam" olarak nitelendirdiğimiz üç boyutun da eğitim ortamını etkilediği düşünülürse bu yapıyı geliştirici önlemler makro düzeyde ele alınmalıdır.

3. Etkili psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri ancak demokratik bir ortamda insancıl anlayış ve ilişkiler içinde gerçekleştirilebilir. Bu nedenle tüm yönetici, akademik ve uzman personelin böyle bir ortamı oluşturmada katkı ve çabalarının rolü değerlidir.

4. Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin "sadece sorunlu öğrenciye psikolojik yardım verme olduğu" görüş ve algılayışı artık terkedilmelidir. Bu yanlış algılamayı gerek yönetici ve öğretici personelin gerekse öğrencilerin değiştirmesine çalışılmalıdır. Bu hizmetlerin "iyileştirici" yönünden çok, öğrencinin "kendini tanıma, anlama, kabul", "yeteneklerini ve gücünü keşfetme, geliştirme", "çevresindeki olanak ve koşulları tanıma ve değerlendirme", "etkili ilişkiler kurma ve sürdürme", "hayatı daha anlamlı hale getirebilme" gibi "gelişimsel" yönlerine ağırlık verilmelidir. Böylece bu hizmetlerin, psikolojik sorunları olan küçük bir gruba yönelik olduğu anlayışının yıkılması ve hizmetlerin öğrenci için gerekli olduğu anlayışının benimsenmesiyle bu hizmetlerin önemi ve gereği daha iyi anlaşılacaktır. Böylece bu bakış açısı hizmetlerin yeterli düzeye gelmesinde önemli bir aşama olabilecektir.

5. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetlerinin, özellikle kampüs halinde olan üniversitelerde ayrı bir merkez halinde teşkilatlandırılması önerilir. Bu merkezin Mediko-Sosyal Dairelerinin içinde veya ayrı olması hizmetlerin birbirini kısıtlayıcı değil de destekleyici ol-

ması koşuluyla fazla önemli görülmemektedir. Her fakülte düzeyinde bir merkezin açılması gerçekleşmesi güç bir ideal olduğu için, bunun yerine tek bir merkezin üniversitenin tümüne hizmet verebilecek bir yeterliliğe niceliksel ve niteliksel yönden ulaştırılmasına çalışılmalıdır.

6. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Merkezi, bünyesinde "Psikolojik Hizmetler" veya "Psikolojik Danışma ve Rehberlik" bölüm/ya da anabilim dalları bulunan üniversitelerde bu bölüme bağlı olarak kurulabilir. Görev ve sorumluluklar iyi belirlenmek kaydıyla bu merkez, bölümdaki lisans ve lisansüstü öğrencilerin bir uygulama laboratuvarı ve bir araştırma merkezi haline getirilebilir. Bölümün akademik personelinden müşavirlik için yararlanılabilir.

7. Üniversitede bu hizmetler belli bir merkez halinde örgütlendikten sonra fakülteler düzeyinde belli bazı hizmetleri organize edip yürütecek ve merkezle işbirliğini sağlayacak bir birim/büro oluşturulmalıdır. Bu bürodaki mümkünse bir uzman, bir yardımcı personel (memur) sürekli görevlendirilebilir. Ayrıca fakültede bu alanla ilgili akademik personel, yoksa, akademik danışmanlardan bir veya ikisi bu büronun çalışmalarından sorumlu olmalıdır. Bu büro/birim fakültede bir "Öğrenci Komitesi" ile birlikte, yapılacak faaliyetleri planlamalı ve yürütmelidir. Öğrencilerin bu hizmetlerin planlanmasından yürütülmesine, denetlenme ve değerlendirilmesine dek sürecin tümünde aktif katılımı görev almaları sağlanmalıdır. Bu büro fakülte düzeyinde kendi öğrencilerine yönelik olarak; oryantasyon hizmetleri, akademik ve mesleki bilgiler sunma, eğitsel gelişime yardım hizmetleri, mezunları izleme gibi çalışmaları öğrenci işleri personeli ve akademik danışmanlar ile işbirliği içinde yürütebilir. Bu büro ayrıca öğrenci ihtiyaç ve sorunları ile beklentilerini saptamak ve bunlara yönelik çalışmaları planlamak, psikolojik yardıma ihtiyaç duyan öğrencileri merkeze havale etmek gibi hizmetleri üstlenmelidir.

Sonuç olarak, üniversite gencine eğitimi sırasında her yönüyle kendini geliştirme ve gerçekleştirme ortamı yaratmak için üniversitelerimizdeki Psikolojik Danışma ve Rehberlik hizmetleri yeniden ele alınarak fonksiyonel bir şekilde düzenlenmelidir.

Kaynakça

Acar, N.V. (1989) .Psikolojik Danışma ve Rehberlik Merkezlerinin örgütlenişi-fonksiyonları ve Personelin Eğitimi. Üniversite Gençliğinde Uyum Sorunları Sempozyumu Bilimsel Çalışmaları. Bilkent Üniversitesi, Ankara: Meteksan Anonim Şirketi.

Aydın, G. (1989). Yükseköğretimde öğrenci kişilik hizmetlerinin düzenlenmesine çok boyutlu bir yaklaşım. Yükseköğretimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Toplantısı. Ankara: A.Ü. Eğ. Bil. Fak. Yayınları, No:161.

Çağlayan, H. (1989). Üniversitelerde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri yürütülmesi ve teşkilatlanma ile ilgili sorunları .Yükseköğretimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Toplantısı. A.Ü. Eğ. Bil. Fakültesi Yayınları, No. 161. Ankara

Çulha, M. (1989). Yükseköğretimde bir psikolojik danışma hizmetleri modeli. Yükseköğretimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Toplantısı. A. ü. Eğ. Bil. Fakültesi Yayınları No. 161.

Doğan, S. (1989). Üniversite gençliğinin psikolojik danışma ve rehberlik merkezini algılayışı. Üniversite Gençliğinde Uyum Sorunları Sempozyumu Bilimsel Çalışmaları. Bilkent Ün. Ankara: Meteksan Anonim Şirketi.

Ergil, G. (1983). Gençlik Sorunları (Sektör Raporu) Ankara: DPT.

Erkan, S. (1989). Üniversite psikolojik danışma ve rehberlik merkezlerinin işlevleri ve çalışan kişilerin formasyonları. Üniversite Gençliğinde Uyum Sorunları Sempozyumu Bilimsel Çalışmaları. Bilkent Üniversitesi, Ankara: Meteksan Anonim Şirketi.

Erkman, F. (1989). Yükseköğretimde öğrenci kişilik hizmetlerinin amaç ve fonksiyonu. Yükseköğretimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Toplantısı. Ankara: A.Ü. Eğ. Bil. Fak. Yayınları, No:161.

Gülerce, A. (1989). Üniversite öğrencilerinin önemseme ve yaşam derecelerine göre psikolojik sorunları ve üniversite psikolojik danışmanlık merkezlerine genel bakışları ve ilişkileri. Üniversite Gençliğinde Uyum Sorunları Sempozyumu Bilimsel Çalışmaları. Ankara: Meteksan Anonim Şirketi.

Kepeçoğlu, M. (1989). Yükseköğretim kurumlarında verilebilecek belli başlı rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri. Yükseköğretimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Toplantısı. A.Ü. Eğ. Bil. Fak. Yayınları, No.161.

Kulaksızoğlu, A. (1989). Üniversite öğrencilerin öğrenci kişilik hizmetlerine ilişkin sorunları ve öneriler. Yükseköğretimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Toplantısı, Ankara: A.Ü. Eğ. Bil. Fak. Yayınları, No. 161.

Özgülven, İ.E. (1974). Üniversite öğrencilerinin akademik başarılarını etkileyen zihinsel olmayan faktörleri. Ankara: H.Ü. Basımevi.

Özgülven, İ.E. (1989) Yükseköğretimde öğrenci kişilik hizmetleri .Yükseköğretimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Toplantısı, A. Ü. Eğ. Bil. Fak. Yayınları, No.161, Ankara.

Özdoğan, B. (1989). Üniversite öğrencilerine verilebilecek psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri. Yükseköğretimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Toplantısı, A. Ü. Eğ. Bil. Fak. Yayınları, No. 161.

Şahin, N.H., N. Sezgin, Y. Taş ve N. Rugancı (1989). Bilkent Üniversitesi öğrencilerinin psikolojik danışma, rehberlik ve araştırma merkezinde beklentileri. Üniversite Gençliğinde Uyum Sorunları Sempozyumu Bilimsel Çalışmaları Ankara: Meteksan Anonim Şirketi.

Tan, H. (1975). Ülkemizde rehberlik ve psikolojik danışma çalışmalarında gelişmeler ve sorunlar. İstanbul: Edebiyat Fakültesi.

Tan, H. (1989). Üniversitelerimizde psikolojik hizmetler, Marmara Üniversitesinde bir girişim ve düşündükleri . Yükseköğretimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Toplantısı, A. Ü. Eğ. Bil. Fakültesi Yayınları, No. 161, Ankara.

Yeşilyaprak, B. (1989). Üniversitelerde mediko-sosyal dairelerince verilen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri: sorunlar ve öneriler. Üniversite Gençliğine Uyum Sorunları Sempozyumu Bilimsel Çalışmaları. Ankara: Meteksan Anonim Şirketi.

Resmi Gazete, Sayı: 18301, Tarih: 3 Şubat 1984.